

מלחמת 1985 — המלחמה שלא נלמדה!

תא"ל אבישי כ"ץ

מלחמת 1985 — דמיון או מציאות?

הפלישה ממזרח התחילה בלילה. עוצבות השריון פרצו בחזית רחבה, ויחידות חיל רגלים מוצנח וכוחות קומנדו הונחתו בעורף, והשתלטו על צמתים חיוניים ונקודות מפתח. הלחימה בחזית הפלישה התנהלה במהירות. כוחות המגן, אשר על אף ציודם המשוכלל היו נחותים בכמות, הלכו ונרחקו לאחור כשהם מאבדים מכוחם, ומשאירים נפגעים בשטח מבלי יכולת לחלצם; והגרוע מכל — זה היום השלישי ללחימה והתגבורות טרם הגיעו, ומסוקי הנ"ט שהיו אמורים לתמוך את כוחות הקרקע בפני השריון כמעט ולא נראו בשמים.

תקוותם האחרונה של המגינים — המיקוש הפזיר — הכזיבה. המוקשים פוזרו ונורעו לכל רוחב ועומק מרחב הלחימה. שדות מוקשים הונחו בן רגע, בלחיצת כפתור. הם הוטלו ממסוקים, מטוסים, ארטילריה קנית ורקטות. מפוזרות מוקשים עבדו ללא הרף, ומלאי המוקשים הלך ואזל. חדשים לא הגיעו מהעורף, כשם שלא הגיעו התגבורות. כוחות השריון התוקפים נתקלו בשדות המוקשים, אך לתמהון המגינים ואכזבתם חצו אותם אלה במהירות כסכין בחמאה, ותוך הפגנת רמת משמעת ואימון התגברו עליהם בזמן קצר.

ואז החלו להגיע ידיעות מהעורף, מהתגבורות שלא הגיעו; על עוצבות שלמות שמחנות הקבע שלהן הותקפו בחומרי לחימה כימיים מיד בפתיחת המלחמה, ולא הצליחו לצאת מהמחנות; על מסוקי הנ"ט התקועים בשדות שהותקפו בחומרי לחימה כימיים; על כוחות קומנדו וצנחנים של האויב שתפסו נקודות מפתח וצמתים עיקריים והצליחו בקלות רבה להרוץ את כל ההתקפות של העתודות הזירותיות. בפעילותם זו הסתייעו התוקפים בשדות מוקשי שים פזירים, שפוזרו סביבם מיד בכמות רבה על ידי מסוקים ורכבי מיקוש, שהונחתו ממסוקים או הוצנחו. הגנת המוקשים סביבם יצרה חגורת מכשול שלא ניתן היה לחצותה; על עתודות המגן שנעו בצירים המתוכננים להן, ונתקלו על כל צעד ושעל במוקשים פזירים שעכבו את התנועה, וגבו מס דמים מהכוחות, שהלכו והדלדלו עד שלא נשאר מי שילחם. היו אלה שמועות רעות. רעות עד כדי כך שמשמעותן — הפסד במלחמה.

אך שמועות אלה וכל מה שעבר עליהם היו כאין וכאפס לעומת מה שזימן עבורם התוקף, לאחר שבלם בהצלחה את העתודות, ובודד את זירות הלחימה. סיפורו של גרוד ממוכן 27 מדיכויית השריון הגרמנית 39 הוא ביטוי נאמן לכך.

לאחר שלושה ימי לחימה מנה הגרוד 27 כלי רק"ם. האנשים היו עייפים, אך מצב רוחם איתן. בשלב זה קיבלו פקודה לנוע לעבר נ"ג 712. הדרך הובילה בעמק רחב ידיים, והגרוד נע בפריסה רחבה במהירות תוך אבטחה מלאה לכל כיוון. לפתע נשמעו מטחי רקטות נוהמים באוויר, והשמים התכסו בפרטיות עשן קטנות. מצררים נפתחו, ו"גשם" של גופי מתכת כהים ירד עליהם לפתע. 30 שניות נמשך הדבר — והגרוד כולו נתקע בשדה מוקשים פזיר אחד גדול. שלושה טנקי "לאופרד 2" ושני נגמ"שי "מרדר" נפגעו מיד והתלקחו. בודדים מהצוותים הצליחו להיחלץ מהם, רובם נשארו בפנים, פגועים מהמטענים החלולים שחדרו מבעד לגחון. רק בטנק של מפקד פלוגה א', שנפגע בזחליו הצליח הצוות להיחלץ שלם.

עוד לפני שנתן המג"ד פקודה עצרו כולם מבוהלים, בלא לדעת כיצד לפעול. המוקשים הקטנים לא נראו; מוסתרים בעשב הנמוך קשה היה למצואם. החיילים החלו לחפש נתיבים, והגרוד כולו שותק. רק החיילים נראו מסתובבים כשהם מחפשים נתיבים בהם יוכלו לנוע. שניים מהם נפגעו במהלך חיפוש זה, וכל האחרים החלו להיזהר יותר מתוך חשש לחייהם. ואז, תוך 15 דקות מרגע נחיתת המוקשים, אירע הדבר — הארטילריה החלה לפגוע בהם. פגזי מצרר נ"ט ופקעות עשן הופיעו מעליהם, ועשרות ומאות פצצונות החלו לפתע להתפוצץ בכל השטח. החיילים נפגעו מיד, טנקים ונגמ"שים נפגעו והתלקחו.

חמש דקות נמשכה ההנחתה. חמש דקות בלבד. אך כשנפסקה — חדל גרוד ממוכן 27 להתקיים. המג"ד הפצוע הקיף במבטו את מה שהיה פעם גרודו הלוחם, תוך שהוא מפליט "ולמרות הכל צדקו הפלסים הארורים האלה כשהזחירו אותנו מגשמי המוקשים". סיפורו של גרוד ממוכן 27 היה סיפורם של גרודים רבים אחרים. לכל רוחב החזית חזרו הסיפורים ונשנו. ביום השישי ללחימה התמוטטה מערכת

ההגנה, והתוקף החל לפרוץ קדימה ללא מעצורים, כשהעולם מצפה בחרדה לראות, האם יופעל עתה הנשק הגרעיני?

1975 — ראיית הנולד

במאמר שהופיע בביטאון חיל ההנדסה הגרמני כתב מיג'ור שולץ מאמר העוסק בהתפתחות שתחול בתחום ההנדסה ובמיקוש הפזיר ובדרכים להילחם בו, וזה לשונו: "המכשולים בשדה הקרב נועדו למנוע תנועה חופשית של כוחות תוקפים במרחב הלחימה. המכשולים אינם נמצאים רק בחזית המערך המוגן בחגורה אחת או שתיים, אלא הולכים ומתעבים, הולכים ומסתעפים מיום ליום ומשנה לשנה. חלקם יהיו מכשולי פתע שיונחו על ידי עתודות המיקוש אותן נוהג האויב להפעיל היטב, וחלקם עלולים להתגלות רק במהלך הקרב. יש לזכור כי שדה הקרב צופן משימות לא צפויות, ויחידות שהוכנו למשימה א', שאין בה פריצת מכשול, יכולות למצוא עצמן נשלחות למשימה ב', שיש בה פריצת מכשול. פריצת חלק מהמכשולים, בעיקר הקדמיים, המוגנים היטב, תהיה תנאי להבקעה, ולפיכך תהווה מרכז כובד ותחייב ריכוז מאמץ דיביזיוני או קורפוס. אולם משימות פריצת המכשולים אינן נגמרות בפריצת המכשול הקדמי. במרחב הלחימה שבין המכשולים העיקריים ובעומק המערך נעשות משימות אלה במסגרות קטנות יותר. הן אינן יכולות להיות תלויות בפתרון דיביזיוני ואסור שתהיינה מותנות בו, שכן המשמעות תהיה — תכניות מסורבלות, איבוד זמן וצוותי כוחות בלתי אפשריים, שיביאו לשיתוק יכולת הלחימה, המתבטאת בפריצה מהירה, גמישות, עצמאות ושמירת חופש התמרון.

נקודה נוספת הראויה לתשומת לב היא ההתפתחות החוויה בתחום מוקשי נ"ט ובשיטות הנחתם בשדה הקרב. תוך כמה שנים יהיו בידי האויב מוקשים פזירים הניתנים לפיזור ממטולי רקטות, ארטילריה, מסוקים ואמצעי הנחה ניידים. מוקשים אלה "יונחו" במהלך הקרב תוך זמן קצר ביותר: דקות מאיתור מאמץ. גודרי טנקים ימצאו עצמם לפתע בתוך שדות מוקשים, ויווצרו מצבים בהם "יוטל" גשם של מוקשים על טנקים בתנועה. גם סוג

בסיסי עתודות השריון ומחסני החירום של הצבא האמריקני בגרמניה. כך יוכלו הרוסים לשחק את עיקר הצבא לפני צאתו מהמחנות, ובטרם תגענה התגבורות של חיילים אמריקניים ברכבות אוויר מארה"ב. מפקד חיל האוויר הגרמני הזהיר כי "שרות התעופה עלולים להיות מוכים בנשק כימי, וכתוצאה יהיו מסוקי הנ"ט שלנו, עליהם אנו בונים את מערך ההגנה, משותקים על הקרקע". הסימפוזיון מסתיים כרגיל בלא קבלת החלטה ברורה.

1984

בכנס שנתי של הצבא המערב גרמני קם הגנרל הוג, קצין הנדסה במקצועו, ומוזהר מפני השאננות בתחום הנשק ההנדסי: "הצבא הסובייטי וגרורותיו משתמשים בנשק הכימי ובמיקוש הפזיר באופן נרחב במסגרת מבצעים התקפיים. הם יתקפו בנשק כימי מחנות צבא. מחסני חירום ושרות תעופה של מסוקי נ"ט. הם ישתמשו במיקוש פזיר כדי למנוע ולחסום תגבורות שלנו מהעורף לקו החזית. לא נוכל להגיע לחזית. השילוב של כוחות מונחתים ומוקשים פזירים הוא ממש מבהיל. אנו עומדים בפני שילוב של מוקשים פזירים וארטילריה בעלת פגזי מצרר שתהיה קטלנית לגבי שריון יותר מכל נשק אחר בעבר. מדאיגה אותי במיוחד העובדה שצבאות אלה מצוידים היום באמצעי פריצה משוכללים, המאפשרים להם להתגבר על המיקוש הפזיר שלנו. הם מצוידים ומאומנים היטב עד לדרג הגרוד. הם יעברו בשדות המוקשים שלנו כמו בחמאה. נאט"ו לא תעמוד בפניהם".

המפקח הכללי של הצבא הגרמני נוזף בנגרל הוג בפומבי "העובדה שמסיכות קציבי לא אושרו תכניות ההצטיידות המומלצות על ידך בטנקי מורג וברקס הנדסי אינה צריכה להעביר אותך על דעתך. הניידות והשריון של היליאר פרד 2 הוכחו כנפלאות, ואנו מאמינים בהם כאמצעי עיקרי להשגת ניצחון במלחמה".

1990 — סוף דבר

חרבה ועשנה לאחר מלחמה עולמית גרעינית, משקמת אירופה את הריסותיה. אי שם במחנה צבאי נטוש וחרב ליד קובלנץ שעל גדות המזל עומד הוג, הגנרל לשעבר בצבא גרמניה, ומתבונן בגרוטאות המפורזות במחנה שימש בזמנו בסיס הנסויים של חיל ההנדסה הגרמני. טנקי מורג, טנקים הנדסיים, רכבי גישור משוכללים, מטעני פריצה ועוד ציוד לרוב — כולם עברו בזמנו את הבחינות המבצעיות של הצבא הגרמני ונמצאו מתאימים, אך מעולם לא הצטיידו בהם. עדיין מהדהדים באזניו דבריו של אותו גנרל, מפקח השריון הגרמני, "דבר לא יעצור את היליאופרד 2". ניצבות הגרוטאות באוויר הערפילי הכבד האופף את הכל. סמל ליכולת הטכנולוגית הגבוהה של מה שהייתה פעם גרמניה של שנות השבעים והשמונים. מצבות אילמות, הזועקות עד לב השמיים לחוסר יכולתם, של מי שאינם כבר, לחזות קרימה ולהעריך את מה שצפנה להם שנת 1985.

מצטיידים במיקוש פזיר בכמות רבה ובמשגרים מסוגים שונים — רקטות, ארטילריה, מטוסים, מסוקים ועוד. מהתמונים שערך הצבא הסובייטי הגיעו ידיעות ברורות על תרגילים בהם פרצו חטיבות טנקים שדות מוקשים תוך הפעלת ציוד פריצה משוכלל. בתמונות ניתן היה לחזות בטנקי פריצה הנושאים בחזיתם מורגים וגוררים אחריהם מטעני פריצה מועפים. ידיעות עקשניות טענו, כי הסובייטים פיתחו רק"ם הנדסי רב-תכליתי המסוגל לפרוץ מכשולים מסוגים שונים. מתמיהות במיוחד נשמעו הידיעות, כי הסובייטים פיתחו מערכת שלמה של מרמים (סימולטורים) המורכבים בחזית הרק"ם ההנדסי, והמסייעים בפריצת מוקשים בעלי מנגנון מתוחכם, מגנטי או אקוסטי. בסימפוזיון משותף של צבאות נאט"ו טען קצין בכיר מצבא ארה"ב, כי צבאות שתכליתם להגן אינם צריכים לפתח אמצעי פריצה משוכללים כנגד מיקוש פזיר, שכן מיקוש פזיר הוא נשק שמשמש בו המגן ולא התוקף. ואכן, האמריקנים וכמוהם צבאות נאט"ו היו בשלבי פיתוח אחרונים של משפחת מוקשים פזירים משוכללים מאין כמוהם — חלומם של כל מהנדס צבאי. תכניות ההצטיידות במוקשים היו נרחבות, והן התבססו על הדעה שרווחה באותה עת בחוגי נאט"ו: "מסוקי הנ"ט והמוקשים הפזירים הם שיעצרו את מסות השריון של הגוש המזרחי". במסגרת חומר הרקע שחולק למשתתפי הסימפוזיון צוטט קטע קצר מכיטאון הצבא הארום: "שדה הקרב העתידי יהיה רווי מכשולים שונים ומגוונים: מוקשים, מכשולים קרקעיים, טבעיים ומלאכרי תיים ובעיות עבירות לרוב. התגבורות עליהם תחייב את יחידות ההנדסה ארגון מבצעי שיכיל מגוון אמצעי לחימה, אשר יוכלו לתת תשובות מבצעיות לחימה לכל בעיה שתתעורר. מגוון אמצעי לחימה כזה חייב יהיה להתבסס על פלסים שכן בלעדיהם לא ניתן להפעיל שום כלי לחימה הנדסי. שילוב כזה של פלסים ואמצעי לחימה מסוגים שונים הוא מה שאנו קוראים צוותי הקרב. כך תהא ההנדסה חייבת להתארגן בעתיד אם תרצה לשמור בידיה את היכולת לתת פתרונות מהירים במצבים משתנים בשדה קרב רווי מכשולים".

1983

במפגש השנתי של קציני נאט"ו בבריסל מזהיר המזכיר הכללי של הברית, כי צבאות נאט"ו אינם עושים די כדי להתגונן בפני האיום הכימי. צבאות הגוש המזרחי הגיעו לרמת הצטיידות מדאיגה בנשק כימי התקפי ובציוד מגן, עד כדי כך שהם מאורגנים ומאומנים לנהל לחימה מכל צורה שהיא בתנאי שדה קרב רווי נשק כימי. ידיעות רבות מצביעות על כך, כי הגוש המזרחי אינו מוכן להסתכן בהפעלת נשק גרעיני, והוא הגיע למסקנה שהפעלת הנשק הכימי בפתיחת מבצע התקפי המכוון כלפי נאט"ו תאפשר לו להשיג הכרעה בקרב. קצין בעל עמדה בכירה בגוש המזרחי אשר ערק לגרמניה בשנת 1980 טען, כי הרוסים מתכוונים לתקוף בנשק כימי מיד עם פרוץ הלחימה, כאשר היעדים העיקריים בתקיפה זו הם —

המוקשים ישנתה. לא עוד מוקשים מסורבלים מצוידים במנגנון הפעלה מכני פשוט, אלא מוקשים טנקים ומתוחכמים המצוידים במנגנון נים שונים ומגוונים, מגנטיים, אקוסטיים, וכיו"ב. על אף קלות משקלם יהיו מוקשים אלה קטלנים הרבה יותר, ובעלי כושר הרס והרג של הטנק וצוותו. הקטנת המוקשים תאפשר להטענים בפגזי ארטילריה ובמטולי רקטות, ולהצניח ולהנחית רכבי מיקוש נושאי אלפי מוקשים. האפשרות שנמצא בעורף כוחותינו כוחות מונחתים מהאוויר, מוקפים חגורות מיקוש בלתי ניתנות למעבר, הופכת ריאלית יותר מאשר אי פעם. תיאורטית יוכל האויב, במאמץ בן לילה אחד, לבודד את אזור הלחימה מן העורף בלי שום קושי.

אולם ראוי לזכור, שהתפתחות דומה חלה גם בתחום אמצעי הפריצה. המחקר התיאורטי שלנו מוכיח, כי אמצעי הלחימה ההנדסיים ילכו וישתכללו בבוא הזמן, ושכלול זה יתבטא ביעילות הולכת וגדלה, אמינות, ניידות והפעלה פשוטה ומהירה. את אמצעי הלחימה אנו מפתחים במקביל בשני מישורים: במישור הראשון — אמצעי לחימה משוכללים, מותאמים למגוון גדול של משימות שתפעולם מחייב רק"ם הנדסי ייעודי. אמצעים אלה מחייבים רמה מקצועית גבוהה, מחירם גבוה מאוד, ולכן נוכל לרכוש אותם בכמות מועטה: טנקי גישור, טנקים הנדסיים, ציוד מכני ואמצעי פריצה משוכללים. במישור השני — אמצעי לחימה פשוטים וזולים, שניתן יהיה להפעילם באמצעות טנקים, או מעל גבם, תוך פתרון בעיה אחת או שתיים. מחירם הזול יאפשר לנו להצטייד בהם בכמות רבה יחסית. צבא אשר יימצאו בידיו אמצעי פריצה כאלה, אשר יארע נכון את יחידות ההנדסה שלו, ויהיה מאומן כיאות — אל לו לחשוש גם ממוקשים פזירים. עד כאן דברי מיגור שולץ.

1979 — איזו תפיסה תגבר?

השנה הוכח מעל לכל ספק, כי להתפתחות הטכנולוגית שחלה בתחום המיקוש הפזיר בשנים האחרונות יש משמעות מבצעית מרחיקות לכת. קולונל ויליץ, פרשן צבאי גרמני, אף הזהיר, כי במלחמה הבאה בשנות ה-80 יעצרו ההנדסה והארטילריה בכוחות עצמם בלבד את שריון האויב בעזרת מיקוש פזיר ופגזי מצרר נ"ט. בתחילה נטו להתעלם מהערכה זו, אך לאחר מאמר מפורט שנכתב בביטאון הצבא הגרמני "טרופנדינסט" החלו להישמע התגובות. הגנרל מאייר, האחראי לפיתוח הטנקים, הגיב: "דבר לא יעצור את היליאופרד 2". קציני שריון צעירים של הצבא הגרמני, שלא שירתו במלחמת העולם השנייה, הגיבו: "האיומים האלה בגשם של מוקשים הם האמצעי האחרון שנותר לקציני ההנדסה. על מנת לסחוט תקציבים נוספים להצטיידות בטנקי המורג בהם הם רוצים כל כך".

1981

בסימפוזיון שנערך במינכן הזהירו אנשי המודיעין הגרמני, כי הצבאות המזרחיים